

Iechyd Byd-eang ar Waith: Adeiladu Economiâu Llesiant er Ffyniant i Bawb

Mariana Dyakova, MD, MPH, Doethuriaeth, FFPH, mariana.dyakova@wales.nhs.uk
Pennaeth Iechyd Rhyngwladol a'r Economi Llesiant, Cyfarwyddwr Technegol
Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant,
Iechyd Cyhoeddus Cymru

Fforwm Iechyd y Cyhoedd Rhyngwladol
20 Mai 2026

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

Datblygu Cynaliadwy

Economi Llesiant

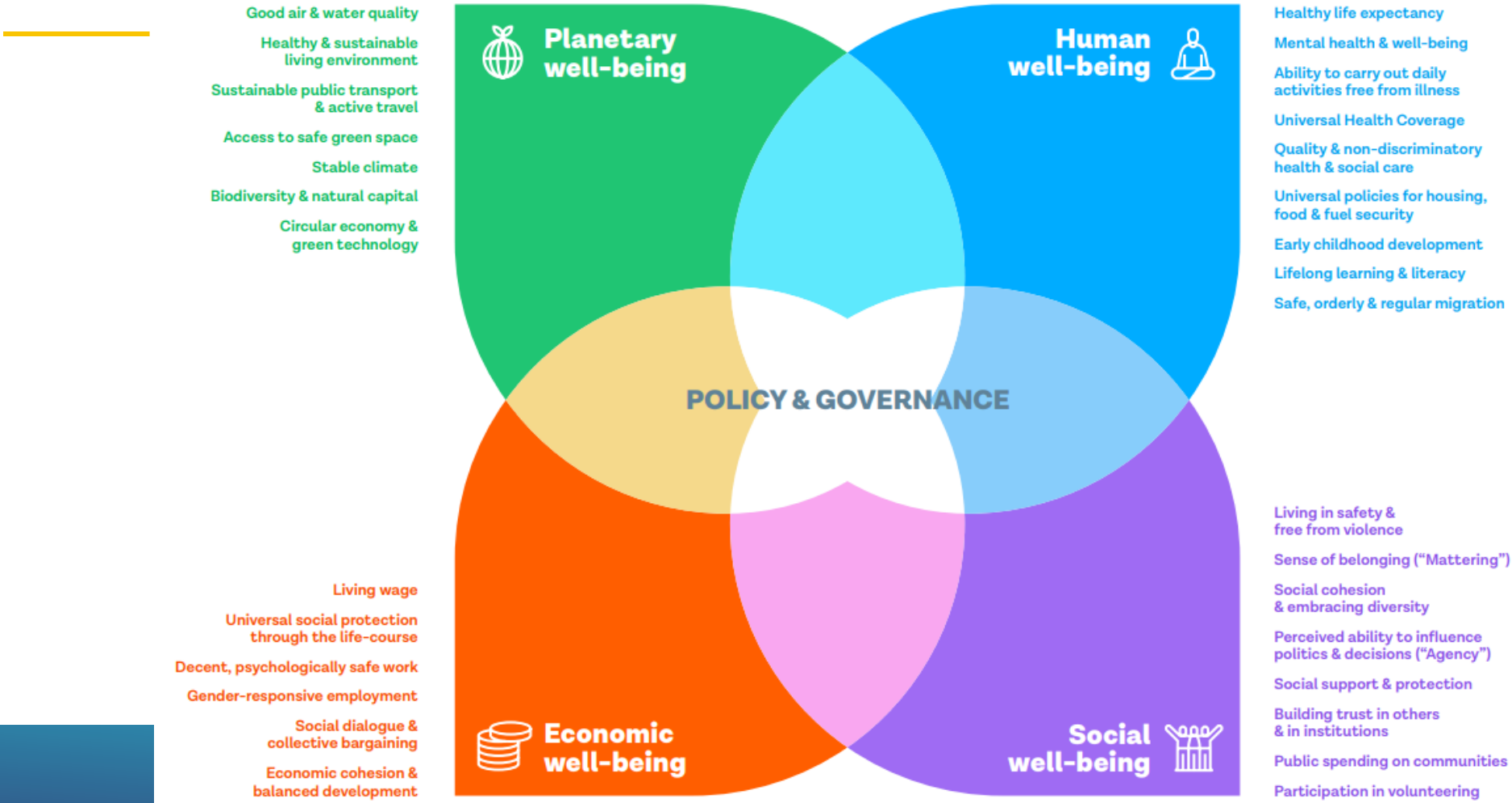
Fframwaith Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer llesiant dynol, cymdeithasol, economaidd a phlanedol – lens iechyd

Protecting and promoting health and well-being capitals

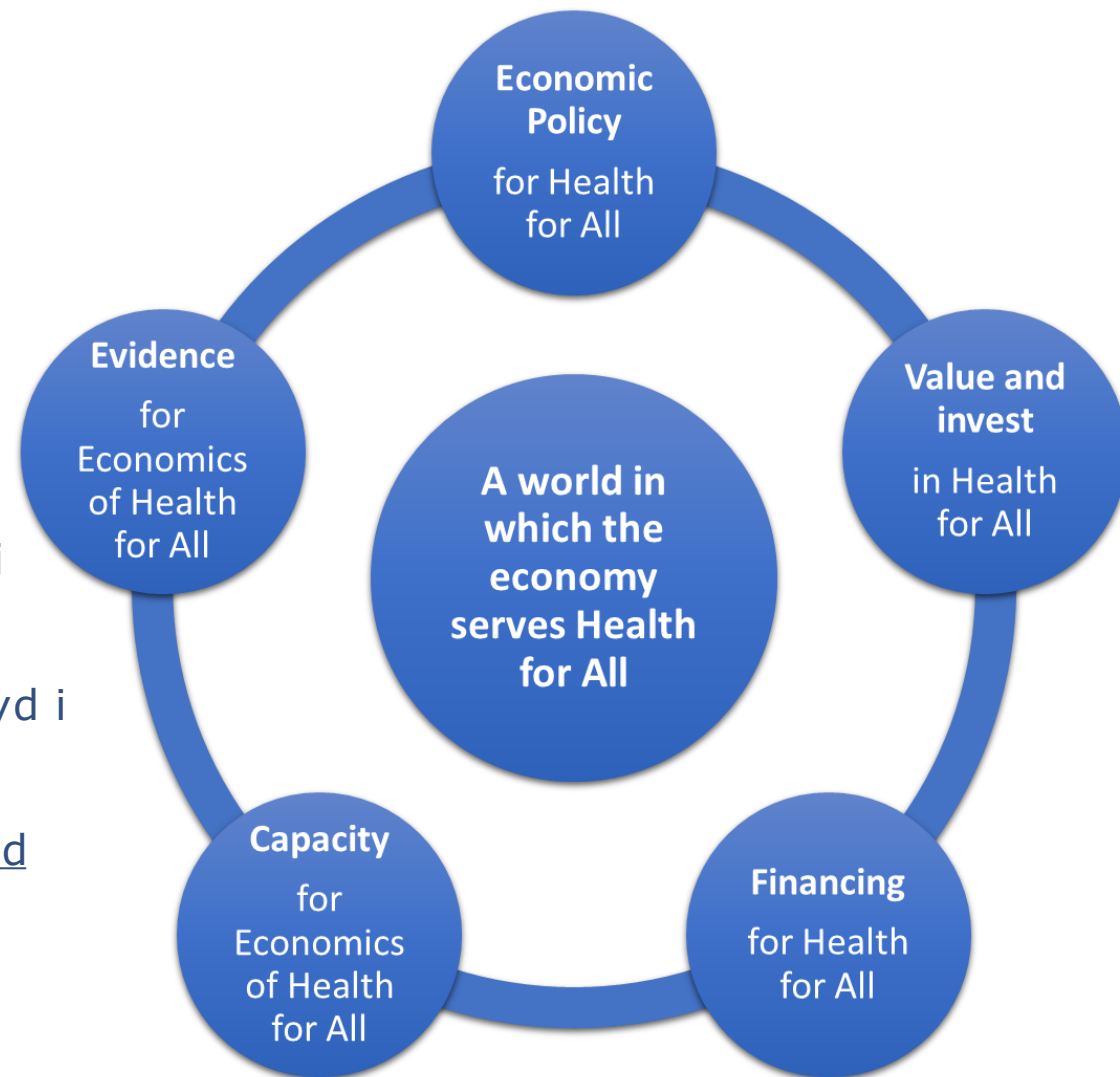
The equity impact of these domains should be considered across age, gender, income, ethnicity, level of educational attainment, and geographic distribution.

Source: WHO analysis, building on OECD well-being framework.

Economeg Iechyd i Bawb – Economi Llesiant gydag Iechyd a Thegwch wrth ei Gwraidd

- **Cyngor Sefydliad Iechyd y Byd** ar Economeg Iechyd i Bawb Adroddiad Terfynol 2023: 13 o argymhellion
- **Datganiad Sefydliad Iechyd y Byd** ar Economeg Iechyd i Bawb 2024
- **Strategaeth Fyd-eang** i'w mabwysiadu yng Nghynulliad Iechyd y Byd (WHA) fis Mai 2026
- Swyddfa Ewropeaidd Sefydliad Iechyd y Byd ar gyfer Buddsoddi mewn Iechyd a Datblygiad, Fenis, yr Eidal – **menter Ewropeaidd WBE**

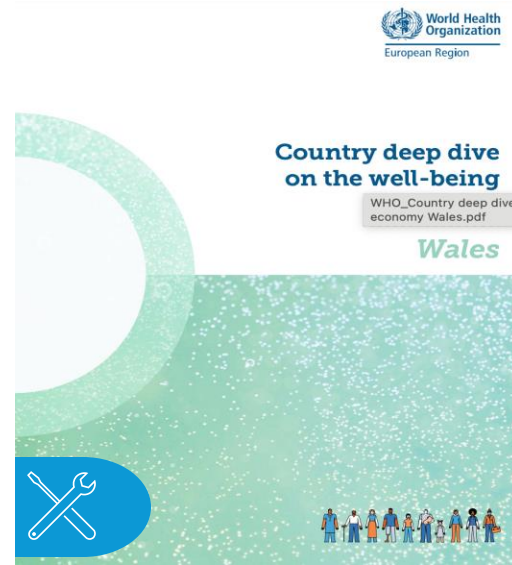
GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Menter Economi Llesiant Ewropeaidd Sefydliad Iechyd y Byd ar waith

Cynnull iechyd, cyllid ac economeg i ailddychmygu'r economi ar gyfer buddsoddi mewn gwaith atal a sicrhau gwaith da ac iechyd da

Datblygu'r dystiolaeth, yr offer a'r arloesiadau i greu refeniw a llunio gwariant er llesiant

Meithrin gallu gwlad i roi polisiau, gwasanaethau a dulliau llesiant ar waith

Amlygu arferion gorau o bob cwr o'r rhanbarth

Iechyd a Thegwch Rhywedd (HESRi2) - Heneiddio'n Iach – Lleoliadau Iach

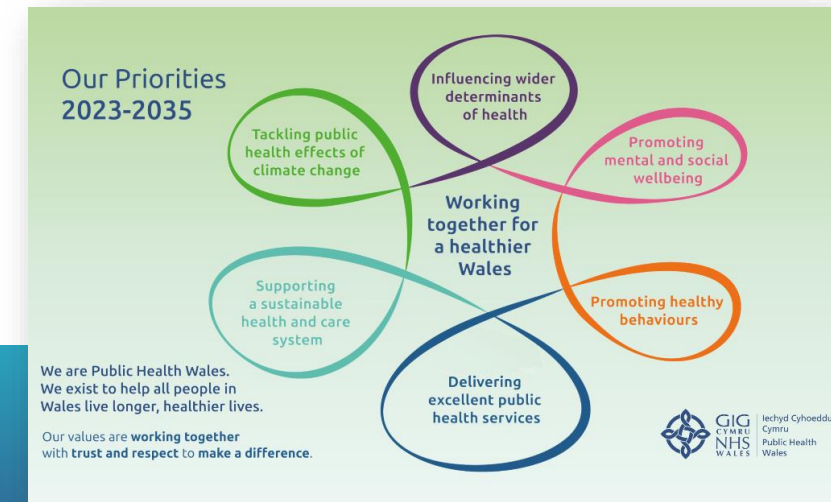
Cymru – eiriolwr a safle arloesi byw ar gyfer adeiladu Economi Llesiant

Cyd-destun strategol

- Deddfwriaeth, polisïau, rheoliadau
- WEGo Aelod
- Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng Llywodraeth Cymru a Sefydliad Iechyd y Byd/Ewrop
- Hyrwyddwr Sefydliad Iechyd y Byd dros yr Economi Llesiant
- Rhaglen yr Economi Sylfaenol ar gyfer Cymru Iachach

Iechyd y Cyhoedd fel ysgogwr

- Iechyd Cyhoeddus Cymru
- Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant
- Economeg Llesiant a Gwerth (ELlaG)
- Menter a Phlatfform Datrysiadau Tegwch Iechyd Cymru (WHESP)

Llywodraeth Cymru – Adnewyddu Memorandwm Dealltwriaeth Sefydliad Iechyd y Byd/Ewrop a Menter Arbennig

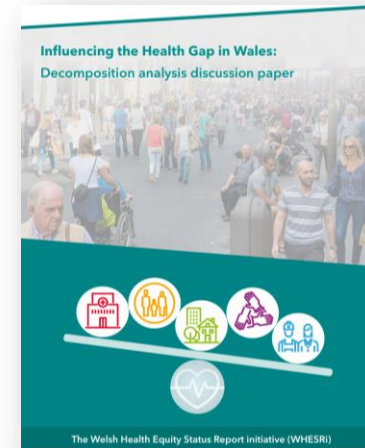
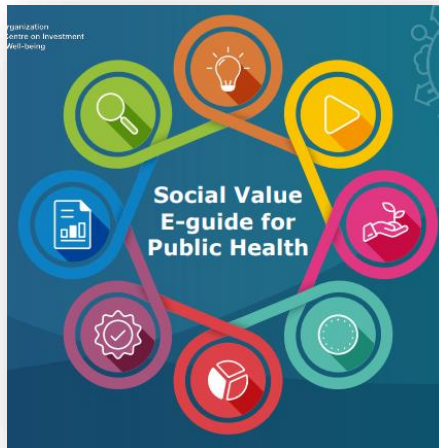

Eluned Morgan appointed WHO Champion for the European Well-being Economy Initiative

Sefydliad Iechyd
y Byd/EWRO
Menter Economi
Llesiant
Swyddfa Fenis

Llywodraeth
Cymru
Memorandwm
Cydddealltwriaeth
a Menter
Arbennig

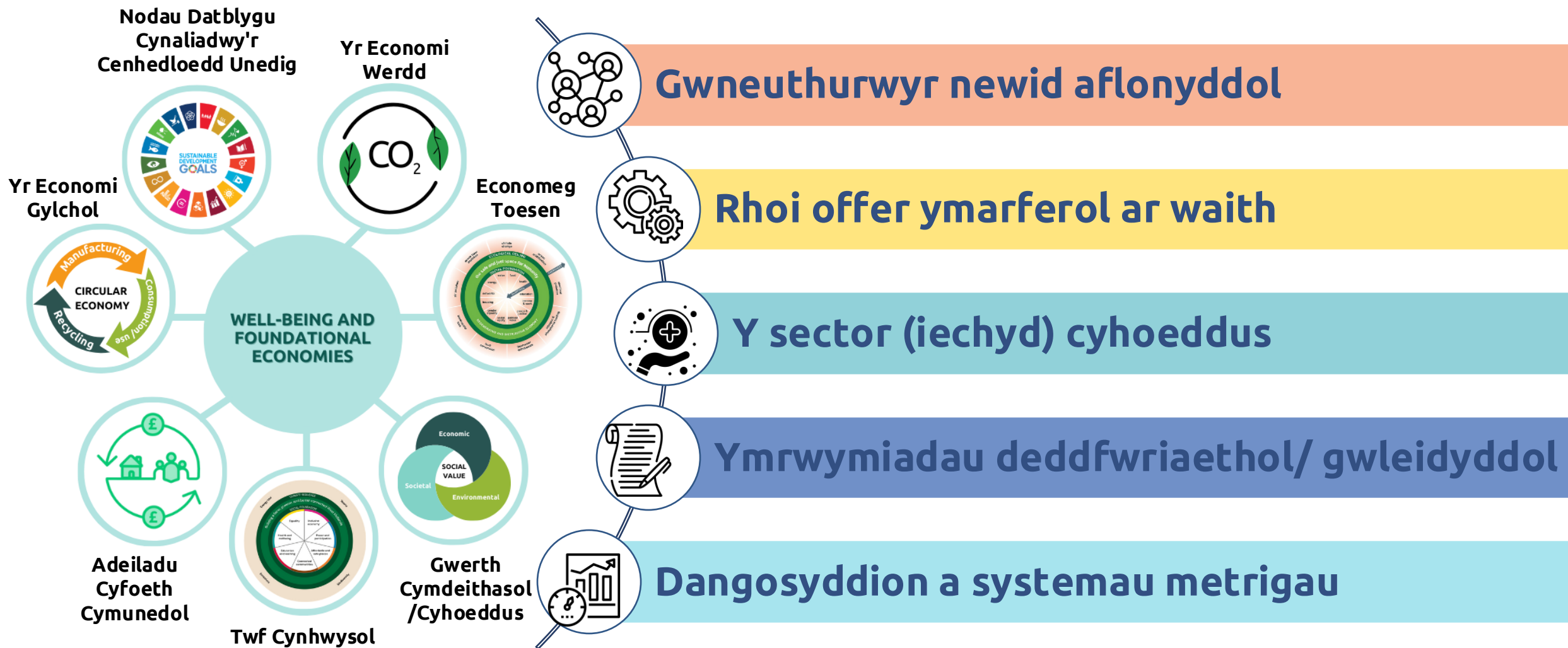
Iechyd Cyhoeddus Cymru
WEAVE & WHESRI

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Yr Economi Llesiant ar waith

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Trosolwg

Rôl unigryw fel y WHOCC cyntaf a'r unig un yn y byd sy'n ymroddedig i hyrwyddo a chynyddu buddsoddiad mewn bywydau iach a llewyrchus i bawb

- Dynodwyd yn 2018 , ail-ddynodwyd tan 2030: UNK-294
- Rhwydwaith o fwy nag 800 o Ganolfannau Cydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd (WHOCCs) yn fyd-eang ar draws 80+ o wledydd
- Cefnogi WHO, Cymru ac Iechyd Cyhoeddus Cymru – llywio a gweithredu strategaethau a blaenoriaethau byd-eang, Ewropeaidd a chenedlaethol
- Darparu arbenigedd a gwybodaeth, offer a datrysiadau newydd, meddwl sy'n canolbwyntio ar weithredu ymlaen llaw, meithrin capasiti a chynhyrchu incwm...
- Portffolio amrywiol ac ystwyth cynnull a gweithio gyda phartneriaid ar draws sectorau a disgyblaethau yng Nghymru, y DU ac yn rhyngwladol
- Uwch dîm: Sumina Azam, Mariana Dyakova, Ashley Gould, Jo Peden, Joanne Hopkins, Liz Green, Rebecca Hill, Rebecca Masters, Tracy Black

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Cyflawniadau allweddol 2018 – 2026

Cymru – pencampwr byd-eang a safle arloesi byw ar gyfer
Economi Llesiant, Tegwch Iechyd a Ffyniant i Bawb

- Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth rhwng Llywodraeth Cymru a Swyddfa Ranbarthol WHO ar gyfer Ewrop
- Menter Adroddiad Statws Tegwch Iechyd Cymru a'r Platfform Datrysiaidau
- Gwerth ac economeg llesiant - buddsoddi mewn atal, Iechyd y Cyhoedd sy'n Seiliedig ar Werth, economïau llesiant ac sylfaenol
- Adfyd a thrawma ar draws cwrs bywyd a gwasanaethau – profiadau niweidiol yn ystod plentyndod (ACEs), atal trais a chymunedau cynhwysol a gwydn
- Datblygu Cynaliadwy ac Iechyd ym mhob Polisi – Asesiadau o'r Effaith ar Iechyd, Cynaliadwyedd ac Iechyd, Newid Hinsawdd
- Polisi ac ymarfer sy'n seiliedig ar Wyddor Ymddygiad
- Sganio'r Gorwel a dysgu, partneriaethau a rhwydweithiau rhyngwladol

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

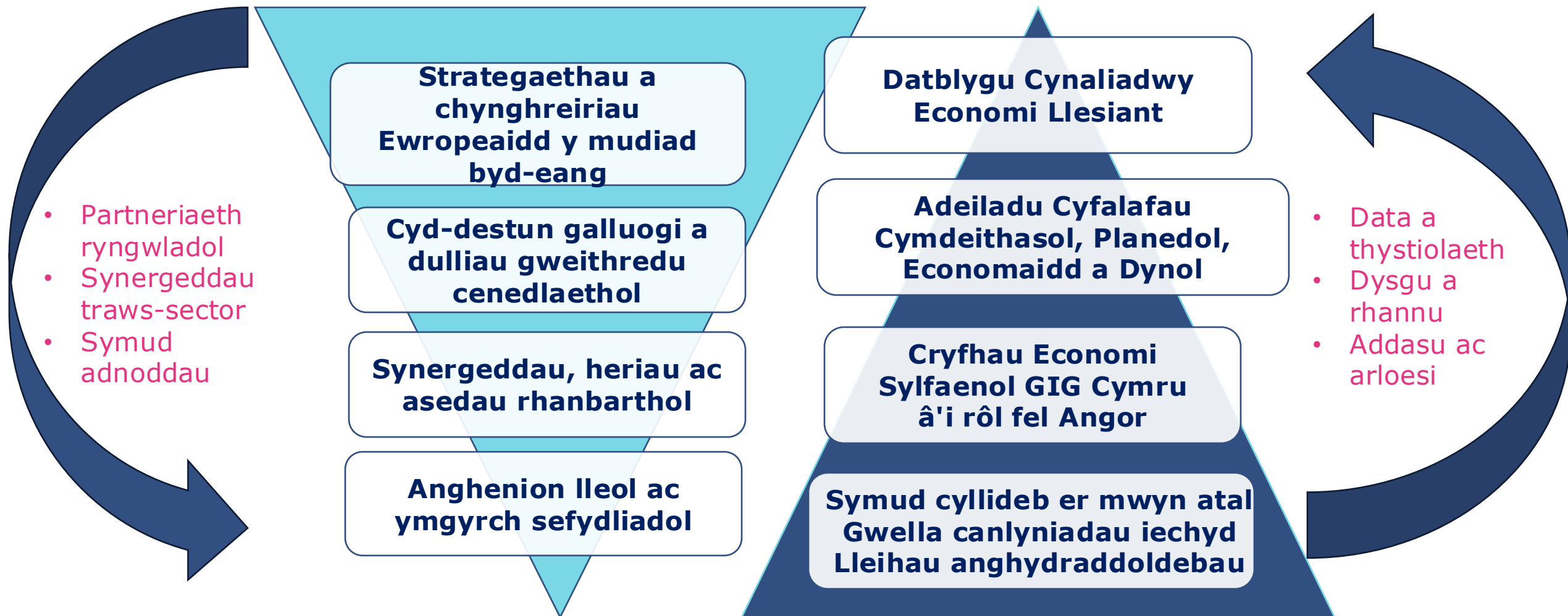
Policy and International Health

Canolfan Gydwethredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

Meddwl yn fyd-eang - Gweithredu'n lleol

Canolbwyntio ar Werth ac Effaith

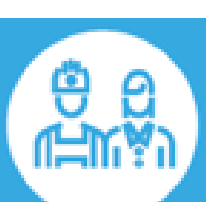
GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

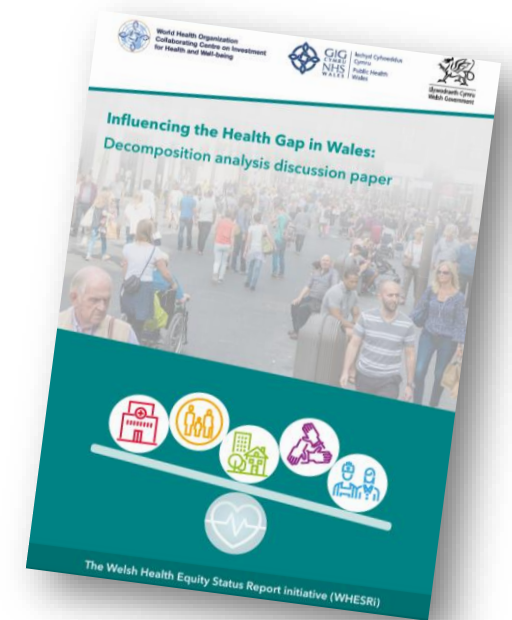

Menter Adroddiad Statws Tegwch Iechyd Cymru (WHESRi)

Rhaglen unigryw sy'n ysgogi newid mewn systemau, gan ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol a datblygu datrysiadau tuag at gau'r bwlch iechyd

- Platfform Datrysiadau Tegwch Iechyd cyntaf o'i fath wedi'i gydnabod a'i ddefnyddio yng Nghymru ac yn fyd-eang - tystiolaeth, data, polisïau ac offer
- Wedi gweithredu ac yn cefnogi mentrau Ewropeaidd nodedig WHO – HESRi 1 a 2 a SIVAWG
- Ffocws a chapasiti cenedlaethol cryfach i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau - tystiolaeth glir a hygyrch ar y raddfa, y sbardunau, y costau a'r datrysiadau
- Dealltwriaeth uwch o'r achosion sylfaenol a'r croestoriadedd - dulliau dadansoddi arloesol (e.e. dadansoddiad dadelfennu)
- Gwell cydgysylltu ar draws llywodraethau a sectorau - chwalu silos, cynnull partneriaid, darparu arweinyddiaeth system
- Tegwch Rhywedd Uwch o fewn tegwch iechyd – ysgogi tystiolaeth ac ysgogi gwaith gweithredu yng Nghymru ac yn rhyngwladol

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Policy and International Health

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

WHESP mewn niferoedd

- 27,000 o ymweliadau
- 6600 o ddefnyddwyr gweithredol (2024/25)
- 8 adnodd newydd yn 2025
- 7 nodwedd Sbotolau
- 3 ymgyrch MailChimp x 605 o randdeiliaid yr un (2024/25)

Economeg Llesiant a Buddsoddi mewn Atal

Arwain y ffordd mewn meddwl ac ymarfer gwerth economaidd a chymdeithasol tuag at flaenoriaethu atal a mabwysiadu Economeg Llesiant

Gosod buddsoddi mewn atal fel blaenoriaeth iechyd ac economaidd ganolog – enillion llesiant, cymdeithasol, ariannol ac ecolegol ehangach

- Wedi sefydlu ac yn datblygu Iechyd y Cyhoedd sy'n Seiliedig ar Werthoedd – tystiolaeth ac offer Gwerth Cymdeithasol (Cronfa Ddata ac Efelychydd unigryw), meithrin capasiti
- Arbenigedd, dadansoddiadau a modelu Economeg Llesiant, cynhyrchu incwm ac offerynnau buddsoddi newydd
- Helpodd i gynnull gwledydd blaenllaw a rhanddeiliaid allweddol ar draws iechyd, economi a chyllid i rannu arferion gorau ac ysgogi arloesedd
- Gwireddu potensial y Sector Iechyd (GIG) fel Angor ac Economi Sylfaenol – yn Ewrop, yn genedlaethol ac yn lleol
- Cefnogi gweithredu Menter Iechyd Ewropeaidd WHO a Phenderfyniad WHO ar Economeg Iechyd i Bawb (EHfA)

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Policy and International Health

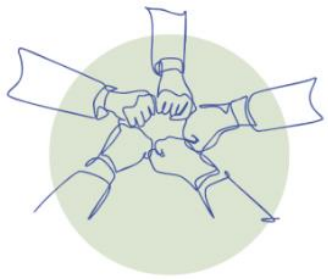
Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Mynd i'r Afael ag Adfyd a Thrawma ar draws Cwrs Bywyd

Sefydlu Cymru fel pwynt cyfeirio byd-eang ar gyfer trais ac Atal ACEs a dulliau ar draws sectorau sy'n ystyriol o drawma

- Strategaethau wedi'u llunio a galluoedd wedi'u meithrin yng Nghymru ac yn rhyngwladol (WHO INSPIRE)
- Porth Atal Trais - rhannu data rhwng asiantau, monitro, ymateb strategol a gweithredol
- Ysgogwyd mudiad cymdeithasol tuag at ddull sy'n ystyriol o drawma
- Newid ymwybyddiaeth a ymddygiadau cyhoeddus (i'w weithredu) - #DiogelIDdweud a #AmserIFodYnGaredig
- Adeiladu dull system gyfan - 'Ymwybodol o ACE Cymru' a 'Chymru Heb Drais'
- Adfyd yn hwyrach mewn bywyd, unigrwydd ac ynysigrwydd – pwysigrwydd cysylltiad cymdeithasol
- Gwaith Trawsnewid sefydliadol a diwylliannol i atal niwed – gweithlu wedi'i baratoi ar draws sectorau (ysgolion, cyfiawnder troseddol, iechyd a gofal cymdeithasol)
- Eiriolaeth dros amlygu lleisiau sydd wedi'u hymylu ac adeiladu cymunedau cynhwysol - trawma hiliol, mudo gorfodol, iechyd meddwl, trais yn erbyn menywod, ac ymhlith plant a phobl ifanc

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

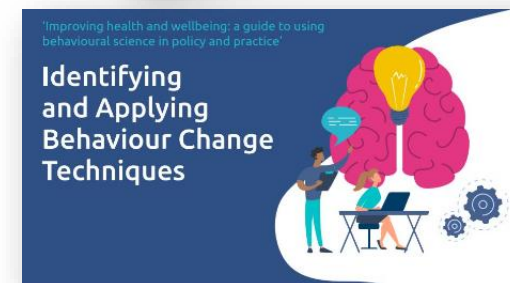
Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Datblygu Cynaliadwy ac Iechyd ym mhob Polisi (HiAP)

Arwain y ffordd mewn ymarfer HiAP, cynhyrchu tystiolaeth, offer ac adnoddau ar gyfer ymgorffori dulliau HIA, Gwyddor Ymddygiad a Chynaliadwyedd

- Ystyriaethau iechyd wedi'u gwreiddio mewn polisïau hinsawdd, tai, masnach, cynllunio a chynaliadwyedd
- Asesiadau cadarn o ffactorau amrywiol - newid hinsawdd, COVID-19, masnach ryngwladol, tlodi tanwydd, pwysau'r gaeaf, ac ati.
- Meithrin dylanwad a hygyrdd cenedlaethol a rhyngwladol ar gyfer HIA - penderfyniadau deddfwriaethol a pholisi mawr wedi'u cefnogi gan arbenigedd, cydweithio a meithrin capasiti
- Cynaliadwyedd sefydliadol a gweithredu amgylcheddol uwch - datgarboneiddio, bioamrywiaeth a chaffael wedi'u halinio ag iechyd y cyhoedd
- Camau gweithredu uwch ar gyfer newid hinsawdd - rhaglen WHO ATTACH
- Cynllun strategol Gwyddor Ymddygiad ar gyfer Iechyd Gwell wedi'i alinio â Phenderfyniad WHO - capasiti cynyddol, cefnogaeth wedi'i galluogi, wedi helpu i optimeiddio buddsoddiad mewn gwasanaethau ataliol
- Rhaglen Asiantau dros Newid Ymddygiad wedi'i sefydlu, Menter Cyfathrebu ar sail Ymddygiad a Chymuned o Ddiddordeb ffyniannus

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Cynllun Gwaith WHO CC 2026 – 2030

Gweithgareddau'r Cylch Gorchwyl (CG)

- **CG 1:** Darparu tystiolaeth ac arbenigedd i WHO gan gefnogi cymorth technegol i'r Aelod-wladwriaethau er mwyn iddynt ddatblygu capasiti a gweithredu polisïau a strategaethau effeithiol rhwng sectorau ar gyfer iechyd a thegwch ar draws cwrs bywyd ac mewn lleoliadau byw, gweithio a dysgu.
 - **CG 2:** Creu a meithrin capasiti ar gyfer defnyddio offer buddsoddi, dulliau economeg llesiant, ac asesiadau, mewnwelediadau a dulliau trawsddisgyblaethol i gefnogi WHO a'r Aelod-wladwriaethau i fabwysiadu a datblygu economïau llesiant ar gyfer pobl a chymdeithasau iach.
 - **CG 3:** Rhoi cymorth i WHO er mwyn iddynt weithredu gweithdai a deialogau polisi amlsector ar ddulliau a datrysiadau economi llesiant ar gyfer hyrwyddo a gwella llesiant a thegwch iechyd.
- 1) Cyflymu camau gweithredu i roi iechyd a thegwch rhywedd wrth wraidd polisïau a buddsoddiadau ar draws yr Aelod-wladwriaethau a chefnogi WHO i atal trais yn erbyn menywod a merched
 - 2) Cyflymu dulliau economi llesiant ar draws yr Aelod-wladwriaethau, y Rhanbarthau a'r Dinasoedd, gan gryfhau'r achos dros buddsoddi mewn bywydau iach a llewyrchus i bawb
 - 3) Gwneud y mwyaf o effaith polisïau a buddsoddiadau i sicrhau iechyd a llesiant ar draws cwrs bywyd, sectorau a lleoliadau ar gyfer byw a heneiddio'n dda

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales

Diolch!

phwwhocc.co.uk

@phwwhocc

Phwwhocc

[Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a Llesiant \(phwwhocc.co.uk\)](http://phwwhocc.co.uk)

Iechyd Cyhoeddus Cymru, 2 Capital Quarter, Stryd Tyndall

Cardiff, CF10 4BZ

Polisi ac Iechyd Rhyngwladol

Canolfan Gydweithredol Sefydliad Iechyd y
Byd ar Fuddsoddi ar gyfer Iechyd a
Llesiant

Policy and International Health

World Health Organization
Collaborating Centre on Investment for Health and
Well-being

GIG
CYMRU
NHS
WALES

Iechyd Cyhoeddus
Cymru
Public Health
Wales